

УДК 371.134:63(491)

ЗАСКАЛАСТА С. Г.

м. Миколаїв, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статті розглядаються спільні тенденції професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу. Визначаючи тенденції професійної підготовки фахівців в країнах ЄС, автор звертає увагу на соціально-економічні передумови її розвитку. Порівняльний аналіз різних джерел дозволяє виявити загальні для країн ЄС тенденції професійної підготовки фахівців та їх специфічні прояви.

Ключові слова: професійна підготовка, порівняльний аналіз, загальні тенденції.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань європейської професійної освіти є формування навичок та умінь, необхідних людям в її подальшому житті для здобуття нових знань. Це вміння планувати і розподіляти свій час, самостійно організовувати свою роботу, відбирати й оцінювати необхідну інформацію, користуватись інформаційними джерелами тощо. Як зазначає Антонюк Р.І. [1], якщо в 50–60 роки ХХ століття вважалось, що людина отримує освіту, фах, якого їй вистачить на все життя, то сьогодні технологічні зміни і економічне перереструктурування спричиняють настільки часті та глобальні зміни в умовах праці, то уміння перенавчатись, підвищувати свою кваліфікацію, змінювати спеціальність стає необхідним для кожного європейця.

Ефективність функціонування освітньої галузі визначається готовністю фахівців усіх рівнів до професійної діяльності у сучасних умовах. Це вимагає застосування у сфері професійної підготовки фахівців нових, інноваційних технологій та методів навчання та перенавчання, розширення знань на наукових засадах з урахуванням концепції освіти упродовж життя в ланці неперервної професійної освіти. У звязку з цим актуалізується також питання педагогічної майстерності.

Сьогодні Україна, увійшовши у ХХІ століття, яке ЮНЕСКО оголосило століттям освіти, намагається модернізувати систему професійної підготовки фахівців. Низка проблем та суперечностей, які виявилися у процесі її реформування, потребують переосмислення, адже зміни, спрямовані на удосконалення освітньої системи, повинні базуватися на новій філософії та новій культурі. Серед основних чинників, які відображають сучасний рівень цивілізаційного розвитку, В.О. Огнев'юк виокремлює [5]:

- зростаючу роль освіти й розвитку сучасної цивілізації та її вплив на особистісне становлення людини;

- глобалізацію, яка спонукає до формування єдиного освітнього простору та вироблення універсалій освіти;
- інтелектуалізацію економіки та усіх сфер суспільного життя;
- трансформацію освіти у сферу людського капіталу та її перетворення у рушія суспільного розвитку;
- необхідність вироблення актуальної освітньої політики, принципів і стратегічних напрямів її розвитку та ін.

Актуальність дослідження проблеми розвитку професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу зумовлена запитами ринку праці, головним з яких є компетентність і професіоналізм фахівця. Актуальність і перспективність дослідження професійної підготовки фахівців в країнах ЄС як явища зумовлюється процесами глобалізації; міжнародним співробітництвом та інтеграцією України в європейський освітній простір; приєднанням України до Болонського, Копенгагенського процесів; розвитком інформаційних технологій; розбудовою громадянського суспільства; створенням навчального середовища для сільської групи населення; створенням умов для отримання освіти за допомогою дистанційних форм навчання. Можливість використання позитивних здобутків країн ЄС, допомагає виявити тенденції розвитку професійної підготовки фахівців та визначити прогностичні напрями її розвитку в Україні.

Звернення до досвіду країн ЄС зумовлено причинами, серед яких головними є такі:

- активізація контактів в країнах Європейського Союзу та його сусідами у сфері освітньої політики;
- вплив освітньої політики розвинених країн на освітні програми східноєвропейських країн;
- орієнтація України на освітні програми країн Європейського Союзу;
- модернізація системи професійної підготовки фахівців.

Основними завданнями дослідження проблеми є визначення основних понять у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень у публікації, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Важливе значення для дослідження проблеми професійної підготовки фахівців мають праці з філософії освіти В.П. Андрушенка, І.А. Зязуна, В.Г. Кременя, В.О. Кудіна, М.В. Кузьміна, Ф.Г. Кумбса, В.С. Лутая, А.Ж. Марковича, М.І. Михальченка, В. Огнев'юка. Філософські засади сучасних європейських освітніх концепцій розглядає в дисертаційному дослідженні Гоффрон Анджей.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що наукові положення і висновки, які характеризують розвиток професійної підготовки фахівців заклали наукові праці представників вітчизняної педагогічної думки. Серед них: С.У. Гончаренко, І.А. Зязун, В.Г. Кремень, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва та ін. Непереврвна професійна освіта розглядалась у роботах С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, І.Д. Беха, В.І. Лугового, П.І. Підкасистого, В.В. Рибалка, О.Я. Савченко, Я.В. Цехмістера та ін. Дослідження проблем університетської освіти присвітили свої наукові праці О.В. Глузман, О.П. Мещанінов, О.М. Пехота.

Визначення шляхів формування світового освітнього простору знайшло відображення в працях Б.Л. Вульфсон, С.І. Змейової, З.О. Малькова, Л.П. Пуховської. Проблеми модернізації професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу були у центрі уваги досліджень Н.М. Бідюк, О.А. Бочарової, Л.М. Ляшенко. Дисертаційні дослідження проблеми модернізації вищої освіти в країнах Європейського Союзу здійснили О.А. Бочарова, П.В. Кряжев, О.В. Матвієнко, В.В. Олійник.

Тенденціям розвитку цілей освіти в розвинених країнах світу і Україні присвятив своє дослідження А. Г. Кирда [3].

Проблеми професійної освіти у країнах Східної Європи розглядав Т.М. Десятов [2]. Реформуванню професійної освіти у Фінляндії присвятила своє дослідження Л.М. Ляшенко [4].

Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та Україні були висвітлені у дослідженні Г.Г. Поберезької [6].

Звертає на себе увагу робота Т.В. Фінікова, в якій проаналізовано світові тенденції сучасної вищої освіти [7] та їх вплив на систему освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження розвитку професійної підготовки фахівців в країнах ЄС [8] дає підстави визначити чинники, які зумовлюють функціонування професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Ними є: соціально-економічні та науково-технічні перетворення в країнах ЄС; загальноєвропейські тенденції розвитку системи професійної підготовки фахівців, їх глобалізація та інтернаціоналізація; розвинуте соціальне партнерство в розробці стратегії реформування професійної підготовки фахівців; співвідношення національних культурних цінностей зі світовими загальноцивілізаційними надбаннями людства. Вивчення досвіду європейської системи професійної підготовки фахівців свідчить про те, що вона дає можливість оперативно і кваліфіковано здійснювати перебудову структури, форм і методів навчальної, дослідної, виховної роботи у закладах професійної підготовки фахівців аграрної галузі [8].

Професійна підготовка фахівців в країнах Європейського Союзу базується на принципах співпраці між країнами. Міжнародна діяльність має на меті:

- удосконалення системи професійної підготовки фахівців;
- розвиток європейського виміру професійної підготовки фахівців;
- пропаганду обміну студентів закладів освіти;
- визнання у навчальних закладах дипломів та періодів навчання;
- розвиток співпраці між навчальними закладами;
- пропаганду навчання упродовж життя.

Усвідомлюючи роль міжнародної співпраці та необхідність широкої інтеграції в європейський освітній простір, держави зазначеному напряму діяльності приділяють особливу увагу. Здійснено комплекс заходів, що забезпечило стабільне просування системи професійної підготовки фахівців до інтегрованого міжнародного освітнього простору. Головним пріоритетом реформи при втілення усіх принципів є якісна еволюція національної системи професійної підготовки фахівців задля удосконалення професійної підготовки фахівців аграрної галузі та розвитку партнерства з європейським співтовариством.

Разом з тим, для розвитку професійної підготовки фахівців в країнах ЄС характерні певні *суперечності* між: соціальним замовленням суспільства на майбутнього фахівця, який від-

повідає європейським вимогам та станом системи професійної підготовки фахівців; між соціально-економічними умовами життя, нарощанням у ньому кризових явищ і дезорієнтацією у цих умовах молоді і дорослих людей, їх можливостями адаптуватися до нових життєвих ситуацій; зростанням потреби у розбудові системи професійної підготовки фахівців і недостатністю уваги до цієї сфери на державному, регіональному і локальному рівнях; державним і суспільним регулюванням розвитку професійної підготовки фахівців; реалізацією законодавчих актів про освіту та відсутністю правової бази щодо розвитку професійної підготовки фахівців в окремих країнах ЄС; упровадженням цільових програм, проектів, грантів із застосуванням зарубіжних інвестицій та відсутністю прозорого інформування студентів і науковців про можливості участі в них; механізмами фінансування та кредитування професійної підготовки фахівців; організацією навчання майбутніх фахівців та можливістю підвищення професійного рівня після отримання диплому та розширення знань; потребами педагогічної науки та практики щодо врахування зарубіжного досвіду організації професійної підготовки фахівців і недостатнім його осмисленням та узагальненням у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці. Вирішення наведених суперечностей потребує переосмислення мети, змісту і завдань професійної підготовки фахівців, яка набула б конкурентоспроможності на сучасному ринку праці та забезпечувала соціальний захист людини в умовах швидкоплинного світу.

Проблема модернізації професійної підготовки фахівців викликала зміни у державній політиці законодавчого забезпечення комплексу завдань, спрямованих на підвищення кваліфікації фахівців, вдосконалення структури виробничого потенціалу, створення належних організаційних, дидактичних та матеріальних умов для професійного зростання майбутніх фахівців.

На рівні *політики урядів* пропонується:

- сприяти розвитку закладів освіти, які є відкритою та гнучкою системою, для ефективної адаптації до змін навколошнього середовища.
- чітко визначити загальну освітню політику та її пріоритети, в яких визначається роль освіти та професійної підготовки фахівців;
- здійснити інвентаризацію та оцінку освітніх закладів з метою раціоналізації системи географічного розташування закладів на національному і регіональному рівнях.

На рівні *міжнародного співробітництва* рекомендується [8]:

- покращити на регіональному рівні структурування, координацію та раціоналізацію міжнародного співробітництва;
- розширити горизонтальне міжнародне співробітництва між країнами ЄС через міжвідомчі угоди, угоди між закладами освіти та обмін студентами, викладачами, вченими;
- підтримувати та розвивати зв'язки між країнами Західної Європи (промислового розвинутості) та країнами з перехідною (від централізованої планової до ринкової економіки) економікою (країни Східної Європи);
- розвивати співробітництво між міжнародними організаціями та заладами професійної підготовки фахівців.

На рівні *навчальних закладів* рекомендується:

- розробити гнучкі методи набору студентів з метою застосування сільської молоді, особливо жіночої, до навчання в закладах освіти;
- покращити методи набору персоналу до початку роботи та підвищення кваліфікації на всіх рівнях;
- створити умови для можливості покращення кар'єрних перспектив та професійного визнання;
- налагодити більш тісні зв'язки між закладами освіти й службами зайнятості з метою задоволення реальних потреб регіону або країни через адаптацію навчальних програм та методів викладання для задоволення цих потреб;
- здійснити оновлення навчальних програм і ввести нові предмети;
- розробити закладами освіти методів навчання, адаптованих до потреб різних цільових груп населення. Дані методи повинні включати в собі неперервну освіту, модульні курси, дистанційне навчання та неформальні методи освіти;
- удосконалити зв'язків між освітою, науковими дослідженнями та продовженням (розширенням) освіти;
- покращити фінансову, адміністративну та освітню автономію закладів освіти.

Завдання, які стоять перед вищою освітою, включають в собі принципи, які стосуються довузівської освіти: адаптація начальних програм до місцевих потреб зайнятості; інтеграцію або співробітництво з науково-дослідними установами для розповсюдження знань; використання ресурсів приватного бізнесу для професійної сфери; міжпредметні зв'язки.

Наявність широкого спектру курсів та модулів, міжвідомчих угод для обміну інформації з наукових, технічних та педагогічних питань, обмін викладачами та студентами, використання інтерактивних методів навчання відкриває для студентів шлях до неперервної освіти.

Здійснюючи аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу, ми прийшли до висновку про те, що існують основні тенденції для всіх країн ЄС. Основними є такі:

- зменшення кількості бажаючих отримати професійну освіту;
- професіоналізація вищої освіти;
- стрімкий ріст кількості студентів університетів;
- надання широкого спектру спеціальностей;
- появі в країнах ЄС нових, нетрадиційних форм професійної підготовки фахівців: післядипломна освіта, дистанційне навчання, університети третього віку, бізнес школи, внутрішньо фірмове навчання, служби дорадництва тощо;
- поява нових спеціальностей, які відповідають сучасним потребам галузі;
- встановлення міжнародних зв'язків і участі у міжнародних програмах;
- розвиток дистанційної освіти;
- розповсюдження процесу інтернаціоналізації;
- міжнародне співробітництво;
- формування спільноти політики у професійній підготовці фахівців;
- співробітництво між різними органами: університетами, дослідними інститутами.

Висновки. визначення та врахування основних тенденцій професійної підготовки фахівців в країнах ЄС дає можливість спрогнозувати шляхи її розвитку в Україні. Європейські підходи до проблем професійної підготовки фахівців в основному прагматичні з глибокою розробкою дидактичних аспектів. Висока якість

знань забезпечується академічністю курсів, урахуванням потреб ринку та підвищеннем відповідальності студента за якість своїх знань, оскільки він є основною контролюючою ланкою процесу навчання.

Література

1. Антонюк Р.І. «Європейські культурно-освітні стандарти». Педагогічний процес: теорія і практика // Збірник наукових праць. — 2002. Випуск 2. — С.8)
2. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): Автореф. дис...доктора пед. наук./ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 2006.—35 с.
3. Кирда А. Г. Тенденції розвитку цілей освіти в розвинених країнах світу і Україні (друга половина ХХ століття): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / А.Г. Кирда; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2005. — 26 с.
4. Ляшенко Л.М. Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.М. Ляшенко; АПН України. Ін-т вищої освіти. — К., 2003. — 20 с. — укр.
5. Огнев'юк В.О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти / В.О. Огнев'юк // Шляхи освіти. — 2009. — №4 (54). — С.2 — 6.
6. Поберезька Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 [Електронний ресурс] / Г.Г. Поберезька; АПН України. Ін-т вищої освіти. — К., 2005. — 22 с.
7. Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна — К.: Таксон, 2002.—176с. С.3.
8. Papadaki-Klavdianou A., Menkisoglu-Spiroudi O, Tsakiridou E. Quality of agricultural products and protection of the environment: training, knowledge dissemination and certification. // Synthesis report of a study in five European countries. Cedefop Referenceseries; 38, Luxembourg: Official Publication of the European Communities, 2003.

ЗАСКАЛЕТА С. Г.

ТЕНДЕНЦИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

В статье рассматриваются общие тенденции профессиональной подготовки специалистов в странах Европейского Союза. Определены ее основные тенденции. Определяя тенденции профессиональной подготовки специалистов, автор обращает внимание на социально-экономические предпосылки ее развития. Сравнительный анализ различных источников дает основание определить общие для стран ЕС тенденции профессиональной подготовки специалистов и их особые проявления.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, сравнительный анализ, общие тенденции.

ZASKALETA S. G.

TRENDS OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE COUNTRIES OF EUROPEAN UNION

The article deals with main trends of vocational training of specialists in the EU countries. It is determined its basic trends. Determining trends of vocational training of specialists for agrarian brunch the author took attention on social and economical grounds of its developing. Comparative analysis of different courses gives the basis to determine common tendency for vocational training of specialists in the EU countries.

Key words: vocational training, comparative analysis, common trends.